

Шпортун Андрій Миколайович,

*здобувач ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія»
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Соціальний інтелект як компонент життєдіяльності особистості сприяє пізнанню себе, розумінню соціальних ситуації, покращенню міжособистісної взаємодії, а тому є важливим елементом задоволення особистих та професійних потреб, особливо у професіях типу «людина-людина», які потребують високого рівня розвитку якостей, що забезпечують успішність у стосунках з людьми.

Зміст поняття «соціальний інтелект» є дискусійним, а коло наукових праць, присвячених даному предмету, невелике. Різні аспекти даної проблеми висвітлені у працях іноземних (Г. Айзенк, Ф. Вернон, Дж. Гілфорд, М. Гендрікс, М. О'Салліван, Л. Терстоун, Е. Торндайк, Р. Торндайк та ін.) та українських (Е. Івашкевич, Я. Каплуненко, С. Кожушко, Л. Ляховець, Г. Ожубко, С. Редько, Н. Руда, С. Руденко, С. Ситнік та ін.) вчених, які єдині в тому, що соціальний інтелект є специфічною здатністю людини до вміння розуміти та прогнозувати соціальну поведінку, яка обумовлює ефективну взаємодію з іншими людьми.

Науковий інтерес до соціального інтелекту виник лише у 20-ті роки ХХ століття. Вважається, що термін «соціальний інтелект» введений у психологію Е. Торндайком [6]. У 1920 році в журналі «Harper's Magazine» вчений опублікував статтю «Intelligence and its use», у якій йшлося про абстрактний, механічний (у сучасному трактуванні – практичний), соціальний інтелект та складність їх вимірювання. Соціальний інтелект автором тлумачився як здатність домагатися успіху в міжособистісних ситуаціях та поводитися мудро в людських взаєминах.

Та оскільки журнал «Harper's Magazine» не був науковим, деякі джерела вважають, що термін «соціальний інтелект» упроваджений у психологію Г. Бансом, який в 1926 році опублікував наукову монографію «Історія та соціальний інтелект».

Соціальний інтелект розглядається як соціальний дар, а саме як здатність правильно оцінювати людей, прогнозувати і забезпечувати адекватне пристосування в міжособистісних взаємодіях, тому він включений до системи якостей, які забезпечують розуміння інших людей.

Соціальному інтелекту притаманні такі характеристики [5]: здатність бути в злагоді з іншими людьми загалом; володіння комплексом соціальних методів, що дають можливість людині тримати себе вільно й невимушено у товаристві інших людей; знання соціальних питань і проблем; чутливість до стимулів, що виходять від інших членів соціальної групи; уміння зрозуміти й проникнути в настрої незнайомих людей, їхні особистісні характеристики.

Соціальний інтелект розглядається як структурний компонент у моделі інтелекту. Розробник структури інтелекту Дж. Гілфорд [3] визначає соціальний інтелект як систему інтелектуальних здібностей, незалежних від фактора загального інтелекту та пов'язаних з пізнанням поведінкової інформації.

Серед сучасних досліджень варто згадати роботу О. Ковальнової [2], яка пропонує розглядати соціальний інтелект як сукупність спеціальних пізнавальних здібностей людини, що пов'язані з особистісними якостями, емоційними та вольовими процесами, які забезпечують сприйняття, розуміння, прогнозування поведінки та управління нею у міжсуб'єктних відносинах.

На думку С. Харченко [4] соціальний інтелект впливає на успішність процесу взаємодії та є сукупністю спеціальних здібностей, які завдяки отриманню та вірній обробці інформації ефективно позначаються на поведінці і процесі спілкування. Соціальний інтелект сприяє також вдосконаленню комунікативних компетенцій та покращує стосунки з іншими людьми, про що переконливо йдеться у роботі О. Євдокімової та Я. Пономаренко [1].

Соціальний інтелект об'єднує і регулює пізнавальні процеси, пов'язані із відображенням соціальних об'єктів (людину, як партнера по спілкуванню, групи людей). До процесів, що його утворюють, відносяться: соціальна сенситивність, соціальна перцепція, соціальна пам'ять і соціальне мислення. Соціальний інтелект забезпечує розуміння вчинків і безкомпромісність дій людей, розуміння мовної продукції людини, і навіть його невербальних реакцій. Він є когнітивною складовою комунікативних здібностей особи і професійно важливою якістю соціономічних професій.

Тож в психологічній науці нині спостерігається значний інтерес до досліджень соціального інтелекту, який є важливим елементом успішної взаємодії та комунікації в суспільстві, оскільки впливає на якість міжособистісних відносин та сприяє розвитку комунікативних компетенцій і взаєморозуміння з іншими людьми.

Список бібліографічних посилань

1. Євдокімова О.О., Пономаренко Я. С. Соціальний інтелект поліцейських в контексті їх комунікативної толерантності. *Право і безпека*. 2018. № 1(68). С. 31–38.
2. Ковальова О.А. Проблема визначення поняття «соціальний інтелект» у психологічній науці. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 10. С. 10–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_10_4 (дата звернення: 17.11.2023)
3. Hendricks M., Guilford J.P., & Hoepfner R. Measuring creative social intelligence: reports from the Psychological Laboratory. *University of Southern California*. 1969. № 42.
4. Kharchenko S. Psychological features of persons with different levels of social intelligence. *American Journal of Fundamental, Applied & Experimental Research*. 2018. № 1(8). P. 35–40.
5. Thomdike E.L. Intelligence and its use. *Harper's Magazine*. 1920. P. 227–235.
6. Vernon P.E. Some characteristics of the good judge of personality. *Journal of Social Psychology*. 1933. № 4. P. 42–57.

Науковий керівник: Бойко-Бузиль Юлія Юріївна, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор.

Щербак Ніка Олександрівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА НАРКОЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

З точки зору психології, адиктивна поведінка часто пов'язана з психічними проблемами та розладами, що прямопропорційно впливають на ментальне здоров'я і якість життя осіб.

Причини адиктивної поведінки військовослужбовці часто криються у попередніх умовах життя, виховання та навчання до призову на військову службу, і зазвичай адиктивна поведінка найбільш яскраво проявляється на перших етапах військової служби в період адаптації, а в умовах війни формуються нові причини і механізми виникнення адиктивної поведінки.

Значний внесок у вивчення адиктології внесли українські дослідники: Л.М. Вольнова, Н.Ю. Максимова, Н.С.Толстоухова, Н.А. Пихтіна, Г.Д. Золотова та інші. Слід визначити, що адиктивна поведінка – це